

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана
Огієнка
Навчально-науковий інститут української філології та
журналістики
Кафедра журналістики
Силабус
навчальної дисципліни
«Маніпулятивні технології та протидія їм»

1. Загальна інформація про курс

Назва курсу, мова викладання	Маніпулятивні технології та протидія їм Мова викладання – українська.
Викладач	Волковинський Олександр Сергійович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри журналістики.
Профайл викладача	https://journkaf.kpnu.edu.ua/pro-kafedru/volkovynskyyj-oleksandr-serhijovych/
E-mail	volkovynskyyi.oleksandr@kpnu.edu.ua
Консультації	вівторок 14.00–15.00 Місце проведення консультацій – 412 аудиторія (центральний корпус), платформа MOODLE.

2. Анотація до курсу

Означений курс подає відомості про маніпулятивні технології та способи протидії їм. Це забезпечує ефективну підготовку фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх спеціальностей. Засвоєння дисципліни "Маніпулятивні технології та протидія їм" передбачає лекційну форму подання матеріалу і виконання різноманітних видів практичних завдань. Студентам рекомендується укласти власний словник опрацьованих термінів і понять із записом їх основного значення та наголосом. Теоретична частина дисципліни ознайомлює студентів з основними поняттями, розділами, засобами і прийомами маніпулятивних технологій, а також із провідними засадами протидії їм. Практична частина дисципліни спрямована на удосконалення загальних і професійних компетентностей майбутніх фахівців у різних галузях діяльності.

3. Мета і завдання курсу

Мета вивчення навчальної дисципліни "Маніпулятивні технології та протидія їм" полягає у набутті студентом компетенцій, знань для вивчення історії та теорії маніпуляцій, практичного оволодіння прийомами протидії їм, у формуванні практичних умінь і навичок ефективної раціональної комунікації у процесі зіткнення поглядів і позицій, у засвоєнні спеціальних прийомів впливу на людей задля досягнення комунікативної мети з мінімальними втратами часу й енергії.

Серед **завдань** вивчення навчальної дисципліни "Маніпулятивні технології та протидія їм": виробити у студентів уважне і критичне ставлення до наведення аргументів і обґрунтованих доказів; опанувати термінологію і основні поняття, що характеризують теорію і практику маніпуляцій масовою свідомістю; вивчити історію і витoki маніпулятивних технологій; ознайомитися з яскравими зразками масових маніпуляцій і протидії їм задля максимально вдалого використання набутого досвіду; набутти навички ефективної протидії маніпулятивним технологіям.

4. Формат курсу

Стандартний курс (очний) з поєднанням традиційних (аудиторне навчання) та інноваційних (хмарні технології) форм. Можливе застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання Moodle і застосувань для проведення відеоконференцій.

5. Результати навчання

Загальні компетентності: здатність до ефективного розпізнавання маніпулятивних технологій; здатність до протидії маніпулятивним технологіям; вдале комунікування і знаходження достовірної інформації; здатність дискутувати і відстоювати аргументовану точку зору; здатність до роботи в команді фахівців із різних галузей.

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня.

Здобувач вищої освіти повинен **знати:** основні поняття і підходи до вивчення маніпулятивних технологій та протидії їм – використання міфологізованої реальності, дезінформація, техніка "сендвіча", створення емоційного резонансу, використання анонімних авторитетів, замовчування або уникнення небажаних фактів, нехтування контекстом, підміна понять, статистичні маніпуляції, технології подвійних стандартів, звернення до заангажованих експертів та інші.

Здобувач вищої освіти повинен **уміти:** розпізнавати використання маніпулятивних технологій, здійснювати критичний аналіз інформації, застосовувати системний підхід для оцінки конкретних фактів і способів їх висвітлення, реалізовувати соціальне комунікування і визначати власну роль у команді з метою протистояння масовим маніпуляціям.

Сфера реалізації здобутих компетентностей під час працевлаштування: випускник повинен демонструвати здатність і готовність до того, щоб застосовувати отримані знання на практиці задля успішної протидії маніпулятивним технологіям.

6. Обсяг і ознаки курсу

Найменування показників	Характеристика навчального курсу
	денна форма навчання
Освітньо-професійна програма	для усіх освітніх програм / спеціальностей
Кількість кредитів ЄКТС	4 кредити ЄКТС
Загальний обсяг годин	120 год.
Кількість годин навчальних занять	40 год.
Лекційні заняття	20 год.
Практичні заняття	20 год.
Самостійна та індивідуальна робота	80 год.
Форма підсумкового контролю	залік

7. Пререквізити курсу

8. Технічне й програмне забезпечення, обладнання

Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення, однак можливе використання проєктора й ноутбука / персонального комп'ютера для створення презентацій у форматі MS Power Point або інших. Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE, Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE, а також ресурсів WordPress, Google forms, Google analytics, Google Trends, Google Tag Manager, Google Meet, Zoom.

9. Політика курсу

Відвідування занять. Очікується, що здобувачі вищої освіти відвідуватимуть лекційні та практичні заняття. Під час відвідування всіх видів занять і консультацій очікується дотримання правил внутрішнього розпорядку Кам'янець-Подільського національного

університету імені Івана Огієнка (<http://kpnu.edu.ua/pravyla-vnutrishnoho-rozporiadku/>) та етичних норм поведінки.

Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових і творчих завдань задля отримання уявлень про специфіку роботи журналіста. Передбачається, що здобувачі вищої освіти дотримуватимуться термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях, виконав завдання модульної контрольної роботи (МКР) або самостійної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття здобувач має відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Очікується, що здобувачі поступово відпрацьовуватимуть пропущені заняття й завершать цей процес вчасно (до останнього практичного заняття з дисципліни). Відпрацювання лекційного заняття передбачає знання здобувачем питань плану. Відпрацювання пропущеного практичного заняття передбачає опанування теоретичних питань плану заняття й виконання запланованих завдань.

Очікується, що здобувачі не будуть запізнюватися на заняття, а мобільні телефони під час занять використовуватимуть лише з освітньою метою.

Уся література, яку студенти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності регулюється Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (<https://drive.google.com/file/d/1UXqhkTdz-TJoPFKFueSsc5v25FlqVAIW/view>) та Положенням про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками та здобувачами вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (https://drive.google.com/file/d/1Wi2EaD27TABQU_0BgslxnZWQK77HEWkh/view).

Очікується, що роботи здобувачів вищої освіти будуть їхніми оригінальними міркуваннями. Відсутність покликань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Списування під час контрольних робіт та екзамену заборонені (зокрема, з використанням мобільних пристроїв). Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача та фактів списування є підставою для її незарахування викладачем (незалежно від масштабів плагіату чи обману).

Література. Для пошуку рекомендованої літератури здобувачі можуть послуговуватися бібліотекою університету, кафедри журналістики та Інтернет-ресурсами. Здобувачі заохочуються до використання літератури, якої немає з-поміж рекомендованої.

Комунікування з викладачем. Спілкування з викладачами здійснюється під час лекційних і практичних занять (участь у бесідах, дискусіях, відповіді на питання тощо). Очікується, що здобувачі будуть задавати викладачам запитання, цікавитися додатковими відомостями й сучасними науковими знаннями з курсу.

Викладачі щотижня проводять консультації.

10. Схема курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Маніпулятивні технології та протидія їм						
Тема 1. Загальна характеристика поняття маніпулятивних технологій: суть, історія формування і використання.	8	2				6
Тема 2. Різновиди маніпулятивних технологій.	12	4				8
Тема 3. Сучасні технології медійного маніпулювання масовою свідомістю	8		4			4
Тема 4. Моделі агітаційного, пропагандистського і політизованого впливу	14	2	2			10
Тема 5. Стратегії і тактики маніпулятивного впливу	12	2	4			6
Тема 6. Аргументація як обґрунтування і переконання Аргументація і критика	10	2	2			6
Тема 7. Правила і помилки щодо тези	14	2	2			10
Тема 8. Вербальні прийоми і невербальні прийоми маніпулювання та їх нейтралізація.	10	4				6
Тема 9. Перевірка й аналіз інформації.	8	2				6
Тема 10. Алгоритм оцінки щодо ефективності маніпулятивного впливу на різні типи цільової аудиторії	8		2			6
Тема 11. Механізми захисту від маніпулятивних технологій	8		2			6
Тема 12. Тактичні і психологічні прийоми маніпулювання та ефективні засоби протидії їм	8		2			6
Разом за змістовим модулем 1	120	20	20			80
Разом годин	120	20	20			80

11. Система оцінювання та вимоги

Участь у роботі впродовж семестру оцінюється з розрахунку 100 балів. Поточна успішність – 50 балів, модульна контрольна робота – 50, залік – 100 балів.

Залік виставляється за умови виконання таких головних вимог: обов'язкова присутність на лекційних заняттях, активність упродовж семестру, відвідування/відпрацювання усіх практичних занять, успішне виконання модульної контрольної роботи. Мінімальний рейтинговий результат роботи на практичних заняттях – 30 балів, мінімально необхідний результат за виконання модульної контрольної роботи – 30 балів.

Розподіл балів, що присвоюються здобувачам:

денна форма навчання

Поточний і модульний контроль (100 балів)			Залік
Поточний контроль	Модульна контрольна робота	Разом	
50 балів	50 балів	100 балів	100 балів

Поточний контроль (50 балів)

Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях – 12 (https://drive.google.com/file/d/1aD_jeL-jGRbDWAegkQ58tdMxxbqQKufF/view).

Здобувачу, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Здобувач, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, здобувач повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Модульна контрольна робота (50 балів)

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі. До її написання допускаються всі здобувачі. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Здобувачі, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

МКР 50 балів	«задовільно»	30 – 37
	«добре»	38 – 45
	«відмінно»	46 – 50

Здобувачам, які мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, залік не виставляється. Дозволяється ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки. Ліквідація академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяється до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускається не більше двох разів з навчальної дисципліни: один раз викладачеві, другий – комісії, яка створюється за розпорядженням директора інституту.

Якщо здобувач ліквідує академічну заборгованість на засіданні комісії, яка створюється за розпорядженням директора інституту, його відповідь оцінюється за 100-бальною шкалою без урахування результатів поточної успішності.

Підсумковий рейтинг з кредитного модуля (дисципліни)

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100 і більше	A (відмінно)	відмінно
82-89	B (дуже добре)	добре
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	задовільно
60-66	E (достатньо)	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	незадовільно
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)	

Перескладання рейтингових оцінок (від 60 і більше балів) з метою їх підвищення дозволяється лише у виняткових випадках за погодженням з директором інституту та з дозволу ректора університету.

Рейтингова оцінка у балах знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять та ліквідації

поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них.

12. Основна література

1. Гнезділова Я. В. Емоційна маніпуляція: техніки і технології впливу. *Мова і культура*. Київ, 2016. Вип. 18, т. 4 (179). С. 171-176.
2. Житарюк М. "Гарячі точки" у ЗМІ та засобах масової інформації, пропаганди і маніпуляції. Особливості російсько-української війни 2014 р. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2015. С. 208-214.
3. Захарченко А.П. Використання українськими медіа фреймінгу як інструменту маніпуляції (на прикладі критики президента України у 2018-початку 2019 рр.) . *Актуальні питання масової комунікації : науковий журнал* Київ, 2019. Вип. 25. С. 22-32.
4. Іванніков Д.А. Загальний алгоритм застосування прийомів масової маніпуляції у ЗМІ. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2012. Вип. 41, ч. 2. С. 82-86
5. Іщенко Т.В. Вербальні та невербальні засоби впливу у сучасних політичних текстах. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Київ, 2014. Вип. 29. С. 128-141.
6. Каракуць Т.Є. Використання ЗМК як засобу маніпуляції в політиці та впливу на особистість. *Наукові записки Інституту журналістики*. Київ : Інститут журналістики, 2013. Т. 53 : жовтень – грудень
7. Лігачова Н.Л., Черненко С.М., Іванов В.Ф. Телебачення спецоперацій. Маніпулятивні технології в інформаційно-аналітичних програмах українського телебачення: моніторинг, методи визначення та засоби протидії. Рекомендації щодо принципів відкритої редакційної політики телеканалів. Київ: Телекритика, 2003. 266 с.
8. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі: монографія. Київ, 2012. 232 с.
9. Стельмашов А.К. Використання маніпулятивних технологій на телебаченні. *Нова парадигма*. Київ, 2010. Вип. 98. С. 218-225
10. Тепенчак Т.М. Естетико-культурологічний аспект маніпуляції свідомістю : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.08. - Естетика. Київ, 2008. 15 с.
11. Чирков О. Етнічний чинник в агресії Російської Федерації проти України: етнокультурна історія південно-східних земель і сучасні маніпуляції Кремля. *Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики*. Київ : МП Леся, 2016. С. 109-130.
12. Curtis, Adam. "The Century of the Self" (documentary). British Broadcasting Cooperation, 2002.
13. Lasswell, Harold. *Propaganda Technique in World War I*. Cambridge, MA: The M.I.T. Press, 1971.
14. Smith Jr., Paul A. *On Political War*. Washington, DC: National Defense University Press, 1989.

Додаткова література

1. Гонтаренко Л.О. Викривлення інформації як вплив на громадські уявлення про війну. *Український психологічний журнал*. Київ, 2017. № 1 (3). С. 17-25.
2. Лизанчук В.В. Антиукраїнська інформаційна агресія в телерадіопросторі Росії та України. *Наукові записки Інституту журналістики*. Київ, 2014. Т. 56, липень - вересень. С. 13-21
3. Нечипоренко Б. Використання в китайських ЗМІ маніпулятивної тактики "наближення адресата до народу" через спрощення інформації та інтимізацію. *Екологія мови і мовна політика в сучасному суспільстві*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. С. 297-303.
4. Присяжнюк Д.М. Аналіз технологій маніпулювання масовою свідомістю в ЗМІ. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ, 2011. С. 96-99. (Військово-спеціальні науки ; Вип. 26).
5. Яцко Н.Б. PR та маніпуляції : практ. словник. Київ : Вадим Карпенко, 2015. 471 с.